

Das Gemeinsame Kulturerbe – Wspólne Dziedzictwo

Herausgegeben von / Redaktor serii
Małgorzata Omilanowska

Band 1 / Tom 1

Ehrenkomitee der Reihe / Honorowy komitet redakcyjny serii
Prof. dr Andrzej Tomaszewski
Prof. Dr. Dethard von Winterfeld

**Der Umgang mit dem kulturellen Erbe
in Deutschland und Polen im 20. Jahrhundert**

**Postawy wobec dziedzictwa kulturowego
w Niemczech i Polsce w XX w.**

Beiträge der 9. Tagung des Arbeitskreises deutscher und polnischer
Kunsthistoriker und Denkmalpfleger in Leipzig, 26.–29. September 2002

Materiały IX Konferencji Grupy Roboczej Polskich i Niemieckich
Historyków Sztuki i Konserwatorów w Lipsku, 26–29 września 2002 r.

Herausgegeben von / Redakcja
Andrea Langer

Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk
Warszawa 2004

Umschlagabbildung / Zdjęcie na okładce:

Posen, Altstädtischer Markt, Ansichten von ca. 1940 und nach 2000 (aus dem Beitrag von G. Klause) / Poznań, Stary Rynek, widok ogólny ok. 1940 i po roku 2000 (z artykułu G. Klause)

Graphiker / Projekt okładki:

Elżbieta Wysocka

Layout / Skład i łamanie:

Iwona Puzio

Mit finanzieller Unterstützung der Stiftung für deutsch-polnische Zusammenarbeit aus Mitteln der Bundesrepublik Deutschland / Z finansowym wsparciem Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej ze środków Republiki Federalnej Niemiec.

Jede Verwertung des Werkes außerhalb der Grenzen des Urheberrechtsgesetzes ist unzulässig und strafbar. Dies gilt insbesondere für Übersetzung, Nachdruck, Mikroverfilmung oder vergleichbare Verfahren sowie für die Speicherung in Datenverarbeitungsanlagen. / Wszelkie wykorzystywanie dzieła tak w części jak i w całości naruszające ustawę o prawie autorskim jest zabronione i będzie ścigane z litery prawa. Dotyczy to w szczególności przekładu, przedruku, mikrofilmowania i temu podobnych działań, także tworzenia i użytkowania baz danych.

© 2004 by Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk

Wydawca: Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk,
00-950 Warszawa, ul. Długa 26/28
tel.: +48 22 831-32-71 w. 274.

Vertrieb des Bandes in Deutschland: Herder-Institut
Gisonenweg 5-7
D-35037 Marburg
Tel.: 06421-184125
FAX: 06421-184210
schwabe@staff.uni-marburg.de

Druk i oprawa:

Argraf Sp. z o.o.
TOMASZ DUKIELSKI
03-301 Warszawa, ul. Jagiellońska 76
tel./fax (0 22) 811 51 11, 614 53 31

Printed in Poland

ISBN 83-89101-29-7

Inhalt / Spis treści

<i>Andrzej Tomaszewski, Dethard von Winterfeld</i>	
Vorwort	9
Przedmowa	11

<i>Andrea Langer</i>	
Einführung	13
Wprowadzenie	23

I. Geschichte der Denkmalpflege / Historia ochrony zabytków

<i>Andrzej Tomaszewski</i>	
Der Umgang mit Kulturgütern in Polen und in Deutschland im 20. Jahrhundert (aus polnischer Sicht)	33

<i>Burkhard Körner</i>	
Geschichte der Denkmalpflege im 20. Jahrhundert in Deutschland	43
Streszczenie: Historia opieki nad zabytkami w XX wieku w Niemczech	60

II. Ausgewählte Beispiele der Denkmalpflege / Wybrane przykłady ochrony zabytków

<i>Paweł Dettloff</i>	
„Wiedererweckung des nationalen Kulturerbes” – Rekonstruktion von Baudenkmalern in Polen in den Jahren 1900–1939	65
Streszczenie: „Wskrzeszanie narodowego dziedzictwa” – rekonstrukcja zabytków architektury w Polsce w latach 1900–1939	76

<i>Małgorzata Omilanowska</i>	
„Wie der märchenhafte Phönix aus der Asche werden sie auferstehen”. Haltungen zum Wiederaufbau und zur Restaurierung von Baudenkmalern in Polen in den Jahren 1915–1925	79
Streszczenie: „Jak bajeczny feniks odrodzą się z popiołów”. Poglądy na odbudowę i konserwację zabytków architektury w Polsce w latach 1915–1925	91

<i>Hanna Grzeszczuk-Brendel</i>	
Das Gedächtnis der Raumes. Architektonisch-urbanistische Identifikationen in Posen nach dem Ersten Weltkrieg	93

Streszczenie: Pamięć przestrzeni. Architektoniczno-urbanistyczne identyfikacje w Poznaniu po I wojnie światowej	105
<i>Birte Pusback</i>	
„Heimatspflege in der Stadt”. Denkmalpflegerische Konzepte der Altstadterhaltung und -wiederherstellung in den Jahren 1933 bis 1939	107
Streszczenie: „Heimatspflege in der Stadt”. Konserwatorskie koncepcje ochrony starówek i ich odbudowy w latach 1933–1939	128
<i>Sandra Schlicht</i>	
Zwischen Aneignung und Ablehnung: Deutsche Besetzung Polens und der Umgang mit Architektur und Kunst	131
Streszczenie: Pomiędzy przywłaszczeniem a odrzuceniem: Niemiecka okupacja Polski i podejście do architektury i sztuki	141
<i>Dethard von Winterfeld</i>	
Deutsche Residenzschlösser nach 1945	143
Streszczenie: Niemieckie pałace rezydencjonalne po 1945 roku	161
<i>Sigrid Brandt</i>	
Die Erfurter Konferenz 1956. Theorien „urbanistischer” Denkmalpflege im Kontext städtebaulicher Orientierungen nach 1945	163
Streszczenie: Konferencja erfurcka 1956. Teoria „urbanistycznej” ochrony zabytków w kontekście orientacji urbanistycznej po 1945 roku	175
<i>Rafał Eysymontt</i>	
Richtlinien zur Denkmalpflege historischer Städte Schlesiens – Theorie und Praxis nach 1989 am Beispiel der Stadt Nimptsch und der Dominsel in Breslau	177
Streszczenie: Wytyczne konserwatorskie dla historycznych miast śląskich – teoria i praktyka po roku 1989 na przykładzie Niemczy i Ostrowa Tumskiego we Wrocławiu	188
<i>Lorenz Frank</i>	
Die Wiederherstellung historischer Altstädte in Polen seit 1985	191
Streszczenie: Odbudowa historycznych dzielnic staromiejskich w Polsce od 1985 roku	198
<i>Monika A. Murzyn</i>	
Die Einstellung der lokalen Bevölkerung zum Kulturerbe in einer niederschlesischen Kleinstadt. Das Beispiel Schömberg	201
Streszczenie: Postawy społeczności lokalnej wobec dziedzictwa kulturowego dolnośląskiego miasteczka. Przykład Chełmska Śląskiego	218
<i>Axel Klausmeier, Jarosław Lewczuk, Leo Schmidt</i>	
Das „Haus Wolf-Projekt” zu Mies van der Rohes erstem modernen	

Landhaus in Guben/Gubin – Oder: Archäologie der Moderne als Heilmittel für eine geteilte Stadt?	221
Streszczenie: „Dom Wolfa-Projekt” pierwszego modernistycznego domu typu „Landhaus” Miesa van der Rohe w Gubinie/Guben – czyli: archeologia modernizmu jako uzdrowienie dla podzielonego miasta?	232
<i>Tomasz Markiewicz, Janusz Sujecki</i>	
Die Ząbkowska-Straße in Warschau – ein positives Beispiel für den Umgang mit einer Bausubstanz aus der Zeit um 1900	235
Streszczenie: Ulica Ząbkowska w Warszawie – pozytywny przykład zmiany myślenia o zabudowie miejskiej z przełomu XIX i XX wieku	246
<i>Kai Kappel</i>	
„Haus im Haus”. Die Umsetzung eines Topos im modernen Kirchenbau	249
Streszczenie: „Dom w domu”. Topos i jego realizacje w nowoczesnym budownictwie sakralnym	263
<i>Teresa Jakimowicz</i>	
Form und Sinn. Das Rathaus zu Posen in seinem historischen Kontext	265
Streszczenie: Forma i treść. Ratusz Poznański w zawirowaniach historii	275
<i>Gabriela Klause</i>	
Versuch einer neuen Sicht auf das Problem des Wiederaufbaus des Altstädtischen Marktes in Posen	277
Streszczenie: Próba nowego spojrzenia na problem odbudowy Starego Rynku w Poznaniu	288
<i>Stefan Laube</i>	
Das Lutherhaus in Wittenberg zwischen Verfall, Bewahrung und Rekonstruktion	291
Streszczenie: Dom Lutra w Wittenberdze pomiędzy upadkiem, zachowaniem a rekonstrukcją	303
III. Kulturgutverluste im deutsch-polnischen Kontext / Straty dóbr kultury w kontekście polsko-niemieckim	
<i>Regine Dehnel</i>	
Der nationalsozialistische Kunstraub in Polen 1939–1945 und die Restitution von Kunstwerken durch die Alliierten 1945–1949: ausgewählte Beispiele	307

Streszczenie: Nazistowski rabunek dzieł sztuki w Polsce w latach 1939–1945 i restytucja dzieł sztuki przez aliantów 1945–1949: wybrane przykłady	331
<i>Uwe Hartmann</i>	
Geschenke vom Brudervolk? Anmerkungen zur Rückführung von kriegsbedingt verlagerten Kulturgütern zwischen der DDR und der Volksrepublik Polen	335
Streszczenie: Dar bratniego narodu? Uwagi dotyczące zwrotu wywiezionych w czasie wojny dóbr kultury pomiędzy NRD i PRL	349
<i>Nawojka Cieślińska-Lobkowitz</i>	
Gegenseitige Taubheit. Die Rückführung von kriegsbedingt verlagerten Kulturgütern in den deutsch-polnischen Beziehungen der letzten zehn Jahre	353
Streszczenie: Obopólna głuchota. Zwrot dóbr kultury w stosunkach polsko-niemieckich ostatniego dziesięciolecia	365
<i>Sabine Arend</i>	
„Der Behaim-Kodex”. Wissenschaft auf Abwegen	369
Streszczenie: „Der Behaim-Codex”. Nauka na bezdrożach	389
<i>Ksenia Stanicka</i>	
Die Kartei „Ostdeutsche Kunstwerke in westdeutschen Museen” im Herder-Institut in Marburg	391
Streszczenie: Kartoteka „Wschodnioniemieckie dzieła sztuki w zachodnioniemieckich muzeach” w Instytucie Herdera w Marburgu	396

IV. Anhang / Załącznik

Personenregister / Indeks osób	401
Ortsregister / Indeks miejscowości	408
Autorenverzeichnis / Spis autorów	413
Tagungsprogramm / Program konferencji	415